

---

## ПОНЯТТЯ ПРОЕКТНОЇ ПАРАДИГМИ В ОСВІТІ

---

УДК 37.013

Тригуб О. В., Зажирко Н. Ф.

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

*Зроблено аналіз теоретичних уявлень про проектування як особливої діяльності, здатної забезпечити кардинальні зрушення у сфері освіти, як особливого механізму управління в освіті. Наголошується, що педагогічне проектування є застосуванням нового способу вирішення проблеми, який в педагогічній області має статус інновації. Результатом проектування є концепції і програми розвитку освітніх систем, моделі освітніх діяльностей. Розглянуто мету, об'єкт, предмет та суб'єкти проектної педагогічної діяльності.*

**Ключові слова:** *проектування, проектування в освіті, педагогічне проектування, освітній проект, інновація в освіті.*

На сучасному етапі розвитку українського суспільства все актуальнішою стає проблема модернізації освіти за її змістом та характером управління на всіх рівнях. Розвиток педагогічного знання, поява різноманітних методів, засобів, форм педагогічної діяльності зробило систему освіти надлишково складною та складно керованою.

Саме в цьому зв'язку педагогіка змушена вдатися до рекомендацій технократичної орієнтації: "... діячі цього напрямку переконані в тому, що на зміну аморфності в питаннях регулювання поведінки... повинна прийти ефективна педагогічна техніка" [1, 107].

На початку 70-х рр. минулого століття вчені стали більш широко трактувати статус педагогіки: "... Вона являє собою область діяльності, в якій поєднуються, по-перше, функція дослідження реального процесу навчання і виховання, по-друге, функція створення (проектування) систем навчання і виховання"[2, 5].

За словами В. В. Краєвського [2], вся наукова робота в галузі педагогіки у відомому сенсі є робота з обґрунтування педагогічних проектів. Наприкінці 80-

х рр. XX ст. з'явилася перша праця з педагогічного проектування В. П. Беспалько [3, 192]. Вона символізувала визнання проектування як самостійного виду педагогічної діяльності. У сучасному трактуванні слово "проектування" означає процес створення проекту прототипу, прообразу передбачуваного або можливого об'єкта, його стану [4, 1077].

Звернення до словникових джерел [5] показує, що слово "проектування" нерідко ототожнюється з іншим словом – "планування", яке має декілька значень:

- заздалегідь намічений порядок, послідовність здійснення будь-яких заходів;
- задум, проект, основні риси якої роботи;
- спосіб розгляду, підходи до чого-небудь.

Слід зазначити, що загальним орієнтиром для встановлення рівнів методологічного аналізу розглянутої проблеми є дослідження, в яких відображено філософське осмислення сутності проектування (Н.Г. Алексєєв, Ю.В.Громико, В.І.Журавлев, К.М.Кантор, В. В.Краевский, В.А.Лекторский, А.М.Новиков, А.В.Розенберг, В.М.Розина, В.Н.Садовский, В.Ф.Сідоренко, В.С.Швирев, Г.П. Щедровицький, Е. Г.Юдін та ін.) У ряді публікацій отримало висвітлення нормативне для соціально педагогічного проектування знання (В.Н.Бурков, Ц.І.Воропаєв, В.Г.Горохов, Дж.Джонс, Я.Дітріх, А.Ф.Зотов, Т.Мальдонадо, А. Невелл, Ж. Райтмен, Г. Саймон, П. Хілла, В.Д.Шапіро та ін.)

У деяких працях проектування розглядається в аспекті проектувальних умінь педагога загальноосвітньої школи (О.А.Абдулліна, З.І.Васильєва, О.С.Газман, Ф.Н.Гоноболін, В.Ю.Крічевский, Н.В.Кузьміна, В.А.Сластенін, А.І.Щербаков та ін.) Теоретико-методологічні підвалини формування проектної парадигми в освіті певною мірою отримали розвиток в працях В.Н.Аверкіна, Н.В.Бочкіной, С.А.Гільманова, В.І.Загвязінский, В.В.Рубцова, А.М.Цирульнікова, В.А.Штурби, В.З.Юсупова. У них здійснено концептуальний аналіз і синтез теоретичних уявлень про проектування в різних галузях гуманітарного знання, що дозволяє зробити новий крок в осмисленні педагогічної наукою сутності проектної парадигми стосовно цілям

реформування і розвитку сучасної освіти; здійснена конкретизація загальнофілософського принципу розвитку, на основі якого сьогодні відбуваються інноваційні зрушення в освіті; розроблені теоретичні основи соціально-педагогічної проектування в регіональній освіті, що визначають її сутність, загальні принципи, технології, методи проектної діяльності в процесах регіоналізації сучасної освіти; сформульовано загальне поняття "освітній проект" як головний механізм розвитку і саморозвитку освітньої системи; розроблено критерії ефективності соціально-педагогічного проектування.

Ретроспективний аналіз підходів до вирішення проблем проектування в сфері освіти дозволив зафіксувати, що ряд важливих теоретичних ідей був закладений у вітчизняній педагогіці ще в 20-30 роки XX ст. (А.С. Макаренко, С. Т. Шацький та ін), а в 60 роки пролунала думка про необхідність формування нової наукової дисципліни - педагогічного проектування і появи особливої спеціальності педагога-проектувальника (Г.П.Щедровицького). Проте, як зазначає В.З.Юсупов, проектування так і не стало предметом спеціальних досліджень, а розглядалося переважно в якості одного з компонентів педагогічної праці, як аспект різних видів діяльності в освіті, нормативна сторона організації освітнього процесу та т. п.

Лише з кінця 80-х років минулого сторіччя формування нових напрямків педагогічної науки, перехід від адміністративних до проектно-програмним методам управління зумовили зростання інтересу до дослідження проектування в якості самостійного предмета педагогічної науки і спеціально організованою практичної діяльності. Фактично з цього періоду починають формуватися різні підходи до вивчення проектування як особливого механізму управління в освіті, в якості категорії дидактики, різновиду соціальної технології, що дозволяє встановити узагальнений алгоритм проектування педагогічних систем і т.д.

Зроблений вченими аналіз теоретичних уявлень про проектування як особливої діяльності, здатної забезпечити кардинальний зрушення у сфері освіти, дозволив встановити, що концептуальні основи проектної парадигми, що формується у педагогіці, становлять:

- положення філософії освіти, покликаної визначити його цінності і сенс;

- загальна методологія проектування, що дозволяє встановити провідні цілі і засоби цієї діяльності;
- позиції педагогіки, психології та інших наук, які вивчають причини умови розвитку освітніх систем;
- стан практики освіти, що показує реальний стан справ у цій сфері.

Така вихідна концептуальна схема являє собою модель постановки проблем розвитку освіти, виявлення способів їх вирішення, вибору методів дисциплінарних досліджень та здійснення комплексних проектних розробок, покликаних забезпечити розвиток освіти.

Мета проектування в освіті полягає в тому, щоб забезпечити необхідний комплекс умов органічного переходу системи освіти з одного стану в інший, якісно новий. Результатом проектування є концепції і програми розвитку освітніх систем, моделі освітніх діяльностей.

Об'єктом проектування в освіті є освіта як форма суспільної практики, а предметом сукупність здійснюваних в ній видів професійної діяльності (педагогічної, наукової, культуро-освітньої, управлінської), форм організації освітнього простору.

Логіку проектування в освіті можна представити сукупністю послідовно змінюють один одного видів діяльності аналіз актуальних проблем або ситуацій, концептуалізація, програмування, планування і конструювання нової освітньої практики, а також форм організації діяльності суб'єктів процесу проектування. Слід мати на увазі, що в ході реалізації проекту реально виникає необхідність його корекції, здійснення діяльності допроектування і перепроєктування.

Формування проектної парадигми в освіті з необхідністю тягне за собою уточнення деяких дефініцій. Ми маємо на увазі, перш за все, визначення понять "освітній проект" і "педагогічне проектування".

У деяких публікаціях [7] освітній проект розглядається як обмежена в часі націлена зміна освітньої системи, що забезпечує досягнення нею нових цілей у рамках можливих ресурсів, реальних коштів і специфічної організації. Дотримуючись цієї точки зору, можна шляхом аналізу різних джерел виділити

різні типи і види педагогічних проектів в залежності від складності їх структури (монопроект, мультипроект, метапроект), масштабу (міжнародний, федеральний, міжрегіональний, регіональний, муніципальний, освітньої установи), повноти життєвого циклу (проекти повного, неповного життєвого циклу, його окремих стадій), тривалості (короткостроковий, середньостроковий, довгостроковий), рівня інституалізації (цільовий, кооперативно-цільовий, ініціативний).

Сьогодні соціально-педагогічне проектування здійснюється на різних рівнях системи освіти.

Що стосується поняття "педагогічне проектування", то досі немає єдиної його трактування: одні визначають педагогічне проектування як процес "виращування" нових форм спільності педагогів, учнів, педагогічної громадськості, нових змістів і технологій освіти, способів і технологій педагогічної діяльності та мислення (В.А.Болотов, Е.І.Ісаєв, В.І.Слободчиков, Н.А.Шайденко), інші як попередню розробку основних деталей майбутньої діяльності учнів і педагогів (В.С.Безрукова), треті – як змістовне, організаційно-методичне, матеріально-технічне та соціально-психологічне оформлення задуму реалізації цілісного вирішення педагогічного завдання, здійснюваної на емпірично-інтуїтивному, дослідно-логічному та науковому рівнях (В.А.Сластенин, І.Ф.Ісаєв, А.І.Міщенко, Е.Н.Шіянов) і, нарешті, як багатокрокове планування (В. П. Беспалько) і т.д.

Врахування всіх цих положень призводить до висновку, що проектування в педагогічній області не тільки можливо, але в своїх основних характеристиках є саме проектуванням в сучасному його розумінні. При цьому воно нерозривно пов'язане з створенням нового способу вирішення проблеми, який в педагогічній області має статус інновації.

Розглядаючи сутність педагогічного проектування, слід мати на увазі не тільки діяльність проектувальників, а й продукт цієї діяльності проект, створений для зміни існуючого стану справ. Тому під педагогічним проектуванням будемо розуміти цілеспрямовану діяльність педагогів зі

створення проекту, який являє собою інноваційну модель педагогічної системи, орієнтовану на масове використання.

Метою педагогічного проектування є рішення деякої актуальної проблеми, засноване на принципово новому способі. У технічних науках подібний спосіб вирішення проблеми, при реалізації якого спостерігається позитивний ефект, називають винаходом, у педагогічній же області частіше використовується термін "інновація". Як правило, педагогічна проблема знаходить концентроване вираження в протиріччі між потребами суспільства, вираженими в соціальному замовленні, і неможливістю педагогічної науки своєчасно задовольнити ці потреби. Тому основоположну мету педагогічного проектування ми бачимо у виконанні соціального замовлення.

Об'єктом педагогічного проектування є те, за допомогою чого можна вирішити існуючу проблему. У цій якості зазвичай виступають ті чи інші педагогічні конструкції: технології, методи, зміст освіти, навчальні програми і т. д. Така обмеженість пов'язана з тим, що в педагогіці далеко не все може піддаватися проектуванню чинності істотного впливу навколишньої дійсності на компоненти і стан педагогічного процесу.

Предмет педагогічного проектування, навіть маючи зовні традиційний вираз, повинен будуватися на принципово новій ідеї. Потреба в педагогічному проектуванні виникає тільки тоді, коли знайдена нова можливість вирішення існуючої проблеми. Створення відомого відомим способом, на нашу думку, зводить проектування до рівня звичайної розробки тієї чи іншої педагогічної конструкції.

Суб'єктом педагогічного проектування виступає педагог-проектувальник. Іноді для створення великого і складного проекту залучається група фахівців, тоді суб'єкт вважається колективним. Очевидно, що залежно від суб'єкта, що здійснює проектування, його реалізація буде відрізнятися і предметом, і методами роботи. Однак який би не був суб'єкт проектування, він повинен володіти, на наш погляд, рядом специфічних рис: творчим мисленням і здатністю до винахідництва; правильними ціннісними орієнтаціями; професіоналізмом і

високою працездатністю; здатністю передбачати наслідки перспективних змін дійсності, реалізовані в педагогічному проекті.

### **Література:**

1. *О.И.Агапова, Л.Л.Джонс, А.С. Ушаков* Проект новой модели обучения для информационного общества ("Сотворение мира", естеств.-научный аспект) // Информатика и образование. – 1996. – № 1. – С. 105 – 109.

2. *В.В.Краевский* Проблемы научного обоснования обучения. – М. : Педагогика, 1977. – 264 с.

3. *В.П.Беспалько* Слагаемые педагогической технологии. – М.: Педагогика, 1989. – 191 с.

4. Советский энциклопедический словарь. – М. : Советская энциклопедия, 1981. – С. 1077.

5. Большой толковый словарь иностранных слов. Т.3. – Ростов н/Д, 1995. – С. 50.; Педагогическая энциклопедия: В 4-х т. Т.2. – Сов. Энциклопедия, 1965. – С. 899. Психология: Словарь / Под. ред. А.В. Петровского, М.Г. Ярошевского. – М., 1980. – С. 105.

6. *С.И.Архангельский, В.П. Мизинцев* Модель учебной информации // Информационный подход к анализу учебного материала. – Киев: КВИРТУ. – 1970. – С. 43.; *В.П. Беспалько* Стандартизация образования: основные идеи и понятия // Педагогика. – 1993. – № 5. С. – 16; *В.И.Горовая, О.Г.Зайцева, С.И.Тарасова* Проектирование и реализация учебной информации в образовательном пространстве современного вуза. – М., 2003. – 135 с.

7. *И.Б.Котова, Е.Н.Шиянов, С.А. Смирнов* Обучение как составная часть педагогического процесса // Педагогика: педагогические теории, системы, технологии. – М., 1998. – С. 217-219.

8. *В.С.Безрукова* Педагогика. Проективная педагогика. – Екатеринбург: Деловая книга, 1996. – 344 с.

**Trigyb O. V., Zazhirko N. F. The concept of project paradigms in education**

*The analysis of the theoretical concepts of projection as a special activity that can provide radical changes in education as a special control mechanism in education is given. It is noted that the pedagogical project is a new method of solving the problem, which has the status of educational innovation. Concepts and programs of educational systems, models of educational activities are the results of projection. The purpose, the object, the subject and subjects of projected educational activity is considered.*

**Keywords:** projection, projection in education, pedagogical projection, educational project, innovation in education.

### **Тригуб О. В., Зажирко Н. Ф. Понятие проектной парадигмы в образовании**

*Сделан анализ теоретических представлений о проектировании как особой деятельности, способной обеспечить кардинальный сдвиг в сфере образования, как особого механизма управления в образовании. Утверждение, что педагогическое проектирование является применением нового способа решения проблемы, который в педагогической области имеет статус инновации. Результатом проектирования являются концепции и программы развития образовательных систем, модели образовательных деятельности. Рассмотрены цели, объект, предмет и субъекты проектной педагогической деятельности.*

**Ключевые слова:** проектирование, проектирование в образовании, педагогическое проектирование, образовательный проект, инновация в образовании.